

Madde Detay

[ANASAYFA](#) > MADDE DETAY

PERİ

(d. 1811/1226 - ö. 1847/1263)

âşık

(Âşık / 19. Yüzyıl / Azeri)

19. yüzyılın ilk yarısındaki âşık şiirinin en önemli temsilcilerinden biri olan Peri, (Ceferzade 2005: 48) Aras nehri yakınlarındaki Maralyan köyünde (Nebiyev 2006: 216), 1811 yılında dünyaya gelmiştir. İlkokulu köyünde tamamladıktan sonra, küçük yaşta âşık şiirine ilgi duymaya başlamış ve namı kısa süre içerisinde her yere yayılmıştır. Peri, Mirze Hesên Mirze, Kerbalayı Abdullah Çanızade, Cafer Guluhan Neva, Mirzegan Mededov gibi pek çok âşıkla atışmış ve bu atışmalardaki başarısı dilden dile yayılmış bir âşiktir. Şairler ve devlet adamları nezdinde itibar görmüş, güzelliği ile de şiirlere konu olmuştur. Kaynaklarda 1830 yılında Şuşa'ya geldiği (TDTEA 1993: 405) ve çok genç yaşta vefat ettiği belirtilmektedir (Ceferzade 2005: 48).

K. Kazımzade'nin dediği gibi, Karabağ'da çok kısa sürede ünlenerék meşhur sanatçıların dikkatini çekip, buradaki şairler ile atışmalarında üstün yeteneğe, coşkulu şairlik ilhamına (tebine) sahip bir sanatkâr olduğunu göstermiştir. Aşk uğruna canını adayan, insanın bağımsızlığını ve haklarını âşık şiirine getiren ilk kadın sanatkârdır. Bahtsız sevgiden sitem eden Âşık Peri'nin şiirleri genellikle dünyanın adaletsizliklerine karşı güçlü itiraz motifleriyle zengindir. Çağında hak, adalet arayan, cahilliklere feryat eden sanatkârın hayatı gibi yaratıcılığı da ıstırap, hasret, gözyaşı motiflerinden bağımsız değildir: "Dad eylerem, haray naşı elinden /Yandı ciyer eşg ateşi elinden/Men ne deyim, gözüm yaşı elinden/Üzüşer sonalar, göller oynasır". Ömrünün sonuna kadar sevdiğine kavuşma ümidini şiirlerinde hasretle yaşatmıştır. Sevgilisinin ölümü ile hayatının sona erdiğini, bu hasretin ömür boyu onu gözü yaşlı bıraktığını şiirlerinde derin bir kederle tasvir eder: "Bir dilber periye Peri gan ağlar/Çekilib sineme düyünler, dağlar/Ölübdü bülbülüm, lal olub dağlar/Saralib, savılıb güller, ağlaram."

Halk şiirindeki itiraz motiflerine yeni bir güç kazandırmış, onu haksızlığa, adaletsizliğe karşı güçlü bir araca çevirmiştir. O sadece Karabağ çevresinde değil, genel olarak Azerbaycan âşık şiirinde kadın yaratıcılığı geleneğinin yayılmasını sağlamıştır. Bu gelenek günümüzde de sürmektedir. Narınc Hatun'un uzun yıllardan beri devam ettirdiği "Âşık Peri" meclisinin yüze yakın kadın sanatkârı, dünyanın çeşitli ülkelerinde âşık sanatının güzelliklerini göstererek, Azerbaycan'ın saz ve söz sanatını temsil etmektedirler. Âşık Peri yolunun takipçilerinin şöhret kazanması yeni bir durum değildir. Bu gelenek, 19. yüzyılda başlayıp çeşitli devirlerde ayrı ayrı âşık muhitlerinde Âşık Besti, Âşık Mahhanım, Âşık Mehtab, Âşık Kızıyeter, Âşık Fatma, Âşık Hemayıl, Âşık Püste, Âşık Zeyneb, Âşık Nabat gibi onlarca kadın âşığın sanat meydanında ad-san kazanmasına vesile olmuştur. Şirvan âşık mektebinde, bilhassa Şamahı muhitinde oldukça yayılmıştır. Gencebasar muhitinde Gülare ve Dilare Azafılı âşıklarının bünyesinde yeni yeni kabiliyetli ifacılar yetişmiştir (Nebiyev 2006: 216-217).

Âşık Peri'nin şiirleri Mirze Yusif Nersesov'un 1856 yılında Teymurhanşura'da neşrolunmuş *Mecmueyi-Vagif ve müasirini-diğer* kitabında, A. Berjen'in 1867 yılında Leynsig'de neşredilmiş *Eş'ari-şüerayi Azerbaycan* mecmuasında yayımlanmıştır. Daha sonraları *Riyaz'ül-Âşikin* ve *Nevvab* tezkirelerine dâhil edilmiştir. Sovyet devrinde ise E. Müznib, S. Mümtaz ve Müfti tarafından kısmen yayımlanmıştır (Ahundov 1983: 220). 40-50 şiiri bilinmektedir, çoğu yok olup gitmiştir (AAŞG 1974: 38). Oldukça sade ve anlaşılır bir dile sahip olan şiirleri genellikle koşma türündedir (TDTEA 1993: 405). Köçerli'nin belirttiğine göre, Vagife nazire olarak yazdığı murabbaları ve bağlamaları vardır (AAŞG 1974: 38). Bugün bütün eserleri elimize ulaşmasa da mevcut şiirleri de onun yetenekli, usta bir şaire olduğunu göstermeye kâfi gelmektedir (Ceferzade 2005: 48).

Kaynakça

Ahundov, Ehliman (1983). *Azerbaycan Aşığları ve El Şairleri*. C. 1. Bakı: Elm Neşriyyatı.

Ahundov, E., İ. Abbaslı, H. İsmayılov (2005). *Azerbaycan Aşığı Şerinden Seçmeler*. C. I. Bakı: Şerg-Gerb.

Azerbaycanın Aşığı ve Şair Kadınları (1974). Bakı: Genclik.

Başlangıçtan Günümüze Kadar Türkiye Dışındaki Türk Edebiyatları Antolojisi Azerbaycan Edebiyatı (1993). C. II. Ankara: Kültür Bakanlığı Yay.

Ceferzade, Ezize (2005). *Azerbaycan Kadın Şairleri Antologiyası*. Bakı: Avrassiya Press.

Nebiyev, Azad (2006). *Azerbaycan Halg Edebiyyatı*. Bakı: Elm Neşriyyatı.

Madde Yazım Bilgileri

Eserlerinden Örnekler

Koşma

Ne yatıbsan lehaf bester içinde?
Bimarmısan, nedir bes halin senin?
Eşgin merezinin men tebibem,
Beyan eyle mene ehvalin senin.

İsmi şerifiniz dada yetirsin,
Metleb alıb her murada yetirsin,
Halig özü bir imdada yetirsin,
Hifzinde sahlasın zevalın senin.

Bar ilahım gülzarına gıymasın,
Heste olan bimarına gıymasın,
Şirin-şirin göftarına gıymasın,
Bağışlasın gaşi hilalın senin.

Bir meseldi, bağban olan bar çeker,
Endelibin hem meyli gülzar çeker,
Allahe-nabende ahu-zar çeker,
Gem çekme, kamildi kamalın senin.

Men Periyem, eşge zaram, neyleyim,
Derdi-dilden, heberdaram, neyleyim,
Burdan ora intizaram, neyleyim,
Şefalansın nuri-vüsalın senin.

Ahundov, Ehliman (1983). *Azerbaycan Aşıqları ve El Şairleri*. C. I. Bakı: Elm Neşriyyatı. 227-228.

Geraylı

Zalım Şecer, dad elinden,
Sen ha nahag gan eyledin!
Zülmile könlüm şehrini,
Gör nece viran eyledin.

Saymadın sultanı, hanı,
Eyleyibsen nahag ganı.
Badam kimi novcavanı,
Yer ile yeksan eyledin!

Nece gıydın gülzarına,
Pünhan keçen igrarına,
Saldın yollar kenarına,
Dörd yanın al gan eyledin!

Perinin derdi tüğyandı,
Sakin yeri Maralyandı,
Gülüm gönçesinde yandı,
Bülbüller efgan eyledi!

Ahundov, E., İ. Abbaslı, H. İsmayılov (2005). *Azerbaycan Aşığı Şerinden Seçmeler*. C. I. Bakı: Şerg-Gerb. 274.

Değişmeler

Mehemmed bey Aşig:
Garşıda Peri yeri
Dizagda Peri yeri,
Haçan olar, biz evde

Gelyanın seri yeri,
Eşgin eseri, yeri,
Ağlına dua yazdır,
Olma serseri, yeri!

Mehemmed bey Aşig:
Yeri, serseri, yeri,
Anla sirr, seri yeri,
Servim, goynuna girsem,
Ollam serseri yeri.

Aşig Peri:
Aşigam Maralyana,
Od düşüb Maralyana.
Necesen bir ah çekim,
Dağlarda maral yana.

Ceferzade, Ezize (2005). *Azerbaycan Kadın Şairleri Antologiyası*. Bakı: Avrassiya Press. 55.

İlişkili Maddeler

Sn.	Madde Adı	D.Tarihi / Ö.Tarihi	Benzerlik	İncele
1	İZZET, Osmân İzzet, Bursalı	d. 1811 - ö. 1864	Doğum Yılı	Görüntüle
2	CEMALÎ	d. 1811 - ö. 1871	Doğum Yılı	Görüntüle
3	HİMMETÎ, Arif	d. 1811 - ö. 1891	Doğum Yılı	Görüntüle
4	ÇAVUŞ-ZÂDE, Hâci Hâlid Fâhir Efendi	d. 1806-1807 - ö. 1847'den sonra	Ölüm Yılı	Görüntüle
5	LEZGİ AHMED	d. 1791? - ö. 1847?	Ölüm Yılı	Görüntüle
6	SERMED, Mehmed Sermed, İstanbullu	d. 1794 - ö. 1847	Ölüm Yılı	Görüntüle
7	GONCABEYİM	d. 1827 - ö. ?	Alan/Yüzyıl/Saha	Görüntüle
8	HÜSEYİN MAYIL	d. ? - ö. ?	Alan/Yüzyıl/Saha	Görüntüle
9	ZABİT, Nebi Efendi	d. ? - ö. ?	Alan/Yüzyıl/Saha	Görüntüle
10	TOPAL, Ramazan Güngör	d. 1924 - ö. 06.05.2004	Madde Adı	Görüntüle
11	HİKMETÎ, Diğilli Mehmet Ağa	d. 1820/1836? - ö. 1899/1911?	Madde Adı	Görüntüle
12	DERTLİ KÂZİM, Kâzım Gülle	d. 1954 - ö. ?	Madde Adı	Görüntüle